

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/191/2002

OPINIE O PRAWIE DO ABORCJI

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, LISTOPAD 2002

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

-
- W społeczeństwie przeważa opinia, że kobieta powinna mieć prawo do decydowania o tym, czy chce urodzić dziecko czy też nie, jeśli decyzję taką podejmie w pierwszych tygodniach ciąży (54%). Przeciwny pogląd wyraża znacznie mniejszy odsetek badanych (32%). Co siódmy respondent (14%) nie ma wyrobionej opinii na ten temat.
 - W sumie aż 83% Polaków jest zdania, że przerywanie ciąży powinno być dozwolone, ale tylko 13% z nich uważa, że bez żadnych ograniczeń, 41% opowiada się za dopuszczalnością ograniczoną, a 29% - wprawdzie za zakazem, ale z pewnymi wyjątkami. Jedynie co dziewiąty badany (11%) jest za całkowitym zakazem aborcji - bez żadnych wyjątków. Odsetek osób niemających wykrystalizowanej opinii w tej sprawie jest niewielki (6%).
 - Zdecydowana większość ankietowanych (85%) akceptuje przerywanie ciąży, gdy zagrożone jest życie matki. Mniej więcej trzy czwarte sądzi również, że prawo powinno zezwalać na aborcję, gdy zagrożone jest zdrowie matki (77%) albo gdy ciąża jest wynikiem gwałtu, kazirodztwa (73%), a prawie dwie trzecie (65%) uważa, że aborcja powinna być prawnie dopuszczalna, gdy wiadomo, że dziecko urodzi się upośledzone. Ponadto około dwóch piątych badanych jest zdania, że przerywanie ciąży powinno być legalne, gdy kobieta znajduje się w trudnej sytuacji materialnej (44%) lub w trudnej sytuacji osobistej (38%). Najmniej osób (28%) akceptuje aborcję, gdy kobieta po prostu nie chce mieć dziecka.
 - Mimo deklaracji części badanych, że aborcja powinna być całkowicie zakazana, niektórzy spośród nich są jednak zdania, iż przerywanie ciąży powinno być prawnie dopuszczalne, gdy zagrożone jest życie matki lub jej zdrowie, gdy wiadomo, że dziecko urodzi się upośledzone albo gdy ciąża jest wynikiem gwałtu, kazirodztwa, co wskazuje na istnienie rozbieżności między ogólnymi deklaracjami a opiniami o aborcji w konkretnych sytuacjach.

Kwestia dopuszczalności aborcji i złagodzenia obecnych restrykcyjnych przepisów w tej dziedzinie oraz dostępu do antykoncepcji i edukacji seksualnej w szkołach była jednym z tematów ubiegłorocznej kampanii wyborczej do parlamentu. Jednak po wyborach i uformowaniu się koalicji rządowej sprawa ta zeszła na plan dalszy i tylko organizacje kobiece przypominają o przedwyborczych obietnicach.

Ostatnie sondaże opinii publicznej wskazują, że - zdaniem ankietowanych - obecne regulacje prawne nie spełniają swych funkcji. Przeważa pogląd, że ustawę należy złagodzić lub w ogóle unieważnić¹.

W naszym badaniu² pytaliśmy o prawo kobiety do aborcji, dopuszczalność prawną aborcji i ograniczenia w tym zakresie. Pytania dotyczyły także warunków, ze względu na które przerywanie ciąży powinno być prawnie dozwolone.

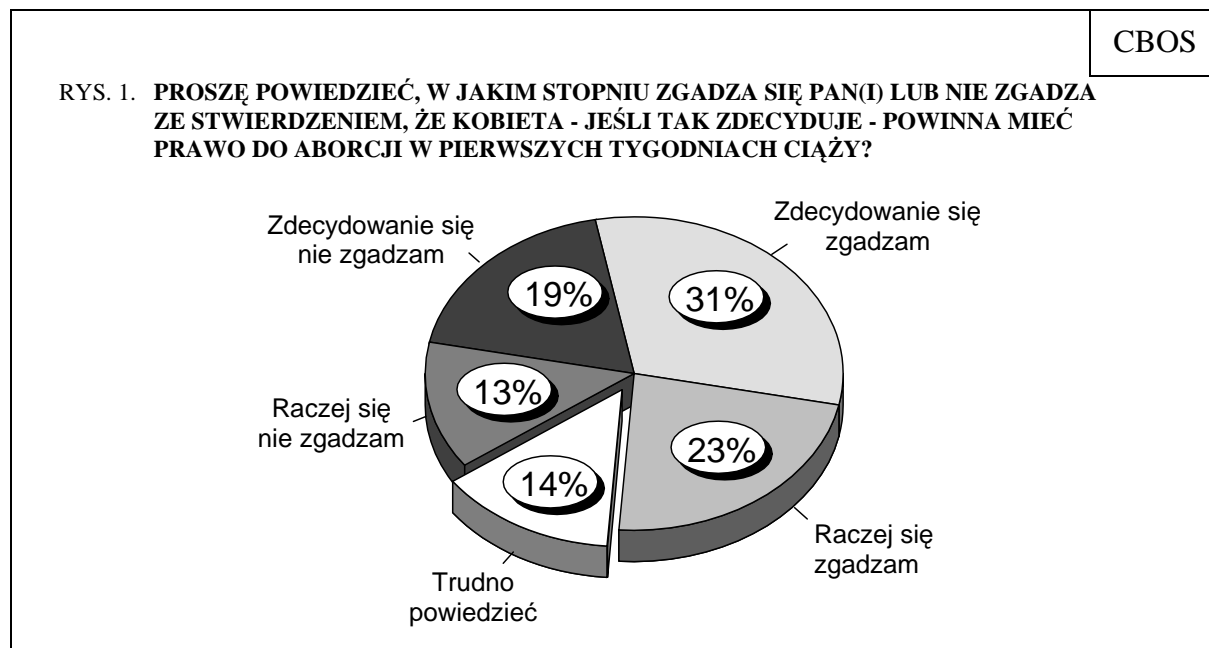
Opinie o aborcji należą do spraw, które silnie podlegają ideologicznym nastawieniom - istotne jest przy tym nie tylko sformułowanie pytania, ale i kontekst, w jakim się je zadaje. Wiele też zależy od klimatu i treści, jakie na ten temat dominują w środkach masowego przekazu; w naszym kraju szczególne znaczenie ma również stanowisko Kościoła w tej sprawie.

¹ Zob. raport z sondażu TNS OBOP "Problem aborcji i problem ustawy antyaborcyjnej", marzec 2002.

² Badanie "Aktualne problemy i wydarzenia" (149) przeprowadzono w dniach 11-14 października 2002 roku na liczącej 1231 osób reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłych mieszkańców Polski.

PRAWO KOBIETY DO ABORCJI

W polskim społeczeństwie wyraźnie przeważa opinia, że kobieta powinna mieć prawo do decydowania o tym, czy chce urodzić dziecko czy też nie, jeśli decyzję taką podejmie w pierwszych tygodniach ciąży (54%). Przeciwny pogląd wyraża znacznie mniejszy odsetek badanych (32%). Co siódmy ankietowany (14%) nie ma wyrobionego zdania na ten temat.

Odmawianie kobietom prawa do aborcji częstsze jest wśród kobiet niż mężczyzn, częściej też występuje wśród respondentów najmłodszych (w wieku od 18 do 24 lat) i najstarszych (powyżej 64 roku życia), uczniów i studentów, rolników oraz osób z wykształceniem podstawowym. Wyraźnie widać też, że im mniejsza jest miejscowość, w której mieszkają ankietowani, tym częstsza opinia, że kobieta nie powinna mieć prawa do decyzji w tej sprawie (zob. tabele aneksowe).

Najsilniej - zgodnie z oczekiwaniami - poglądy badanych na prawo kobiety do aborcji różnicuje religijność (mierzona częstością praktyk) i deklarowana orientacja polityczna. Im respondenci są bardziej religijni, a także im bardziej na prawo sytuują swoje poglądy polityczne na skali lewica - prawica, tym częściej uważają, że kobieta nie powinna mieć prawa do podejmowania takiej decyzji. Występuje też, oczywiście, zależność odwrotna, np.

tylko niespełna jedna piąta osób bardzo religijnych (18%) akceptuje prawo kobiety do aborcji, podczas gdy wśród respondentów w ogóle nieuczestniczących w praktykach religijnych aprobatę wyraża zdecydowana większość (80%).

Tabela 1

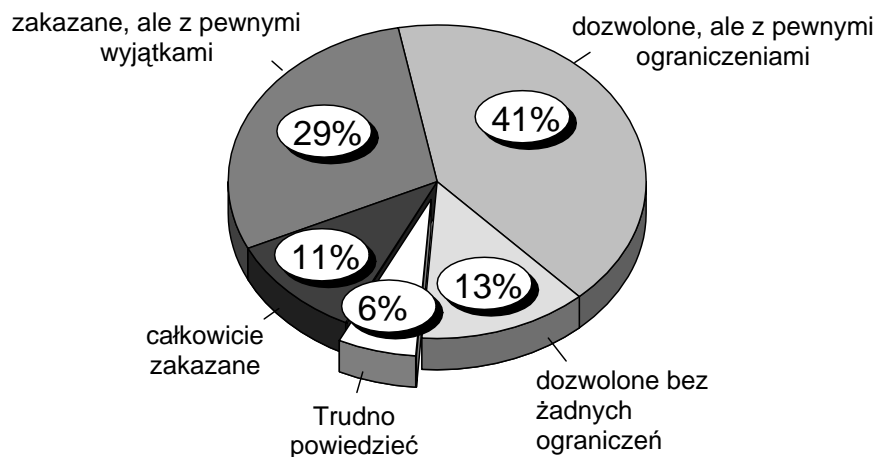
Proszę powiedzieć, w jakim stopniu zgadza się Pan(i) lub nie zgadza ze stwierdzeniem, że kobieta – jeśli tak zdecyduje – powinna mieć prawo do aborcji w pierwszych tygodniach ciąży?	Wskazania respondentów według terminów badań	
	VI 1997	X 2002
	w procentach	
Zdecydowanie się zgadzam	35	31
Raczej się zgadzam	30	23
Raczej się nie zgadzam	16	13
Zdecydowanie się nie zgadzam	14	19
Trudno powiedzieć	5	14

Porównanie obecnych wyników z odpowiedziami na to pytanie uzyskanymi przed pięcioma laty wskazuje na duży spadek odsetka osób uważających, że kobieta powinna mieć prawo do podjęcia decyzji o aborcji. Nie towarzyszy temu jednak wzrost odsetka przeciwników takiego prawa (zdecydowanych i umiarkowanych łącznie) - utrzymał się on na dotychczasowym poziomie (różnice wskazań mieszczą się w granicach błędu statystycznego), choć warto zwrócić uwagę, że obecnie więcej jest odpowiedzi zdecydowanie negatywnych. Natomiast znacznie przybyło osób niemających wykrystalizowanego zdania w tej sprawie.

OGÓLNE OPINIE O PRAWNEJ REGULACJI PRZERYWANIA CIĄŻY

Najliczniej reprezentowany jest pogląd, że aborcja powinna być dozwolona, ale z pewnymi ograniczeniami (41%). Zwolenników braku jakichkolwiek ograniczeń jest znacznie mniej (13%). Sporą grupę stanowią osoby, które są zdania, że przerywanie ciąży powinno być zakazane, ale z pewnymi wyjątkami (29%). Za całkowitym zakazem aborcji - bez żadnych wyjątków - opowiada się tylko co dziesiąty respondent (11%). Odsetek osób, które nie mają wyrobionej opinii w tej sprawie, jest stosunkowo mały (6%).

RYS. 2. CZY, PANA(I) ZDANIEM, PRZERYWANIE CIĄŻY POWINNO BYĆ:

Można więc powiedzieć, że przeważają zwolennicy dopuszczalności aborcji, choć nie bez pewnych ograniczeń (w sumie 54% wskazań). Może się też okazać, że poglądy osób, które opowiadają się za prawnym zakazem aborcji, ale dopuszczającym wyjątki od tej zasady, niewiele różnią się od opinii zwolenników dopuszczalności aborcji z ograniczeniami co do konkretnych sytuacji, w jakich - ich zdaniem - można by ją legalnie przeprowadzić. Dopuszczalność przerywania ciąży w pewnych okolicznościach jest więc w istocie akceptowana przez ponad cztery piąte dorosłych Polaków (83%).

Podobnie jak w przypadku odpowiedzi na poprzednio omawiane pytanie, tak i tutaj czynnikiem najsilniej różnicującym opinie ankietowanych jest częstość praktyk religijnych, a następnie deklarowane poglądy polityczne. Religijność oraz orientacja prawicowa wiążą się z częstszym wyrażaniem opinii, że aborcja powinna być zakazana (całkowicie lub z wyjątkami), rzadziej z poglądem, że powinna być dopuszczalna (całkowicie lub z ograniczeniami). Wykształcenie wykazuje związek z częstszym liberalizmem w tej kwestii; liczba zwolenników aborcji bez żadnych ograniczeń wzrasta też wraz z wielkością miejsca zamieszkania - najwięcej jest ich w wielkich miastach. Dodajmy, że chociaż kobiety równie często jak mężczyźni uważają, iż aborcja powinna być dopuszczalna bez ograniczeń, jednak dwukrotnie częściej niż oni opowiadają się za jej całkowitym zakazem. Również najmłodszy

ankietowani częściej niż przeciętnie są zdania, że aborcja powinna być całkowicie zakazana (zob. tabele aneksowe).

Poglądy polskiego społeczeństwa na temat prawnej regulacji przerywania ciąży są dość stabilne. Porównanie obecnych wyników z danymi z lat ubiegłych wskazuje na niewielkie wahania opinii. W porównaniu z poprzednim pomiarem (ze stycznia 1998 roku) różnice są nieznaczne, mieszczą się w granicach błędu statystycznego.

Tabela 2

Czy, Pana(i) zdaniem, przerywanie ciąży powinno być:	Wskazania respondentów według terminów badań											
	IX '91	III '92	IV '93	V '94	VII '94	X '95	III '96	IX '96	XI '96	VI '97	I '98	X '02
	w procentach											
- dozwolone bez żadnych ograniczeń	22	26	23	18	22	18	13	15	19	14	15	13
- dozwolone, ale z pewnymi ograniczeniami	35	35	41	42	37	36	41	35	35	36	38	41
- zakazane, ale z pewnymi wyjątkami	22	22	20	22	21	23	29	27	24	27	30	29
- całkowicie zakazane	12	10	10	9	14	14	10	17	15	14	10	11
Trudno powiedzieć	9	7	6	9	6	9	7	6	7	8	7	6

Biorąc pod uwagę nieco dłuższą perspektywę czasową można jednak dostrzec, że od jesieni 1996 roku stopniowo spada odsetek osób opowiadających się zarówno za dopuszczalnością aborcji bez ograniczeń, jak i za jej całkowitym zakazem. Wzrasta natomiast odsetek osób wyrażających opinie umiarkowane - opowiadających się za ograniczeniami lub dopuszczających pewne wyjątki. Może to wynikać z rzeczywistej zmiany postaw, ale może też być jedynie przejawem dostosowywania się w opiniach do tego, co uważane jest za właściwe, i pewnego kompromisu między ideologiczną „poprawnością” a rzeczywistymi poglądami. Wiemy, że aborcja jest złem, ale w życiu są szczególne czy też wyjątkowe sytuacje, problemy i trudności - zdaje się mówić większość badanych.

Zestawienie odpowiedzi na pytanie dotyczące prawa kobiet do aborcji i prawnej regulacji przerywania ciąży wskazuje, iż pewien odsetek osób opowiadających się za zakazem aborcji uważa zarazem, że kobieta powinna mieć prawo do decyzji w tej sprawie (np. tego zdania jest jedna czwarta sądzących, że aborcja powinna być zakazana, ale z pewnymi wyjątkami). Tak więc „pewne wyjątki” mogą być przez niektórych badanych rozumiane bardzo szeroko, skoro jedynym ograniczeniem byłby stan zaawansowania ciąży, a opowiedzenie się za zakazem nie wyklucza jednak prawa kobiety do samodzielnej decyzji. Wydaje się, że w przypadku takich osób opowiedzenie się za zakazem bardziej wynika z ideologicznej presji niż rzeczywistego przekonania.

Z drugiej strony co dziesiąta osoba, która jest zdania, że aborcja powinna być dozwolona, ale z pewnymi ograniczeniami, uważa zarazem, iż kobieta nie powinna mieć prawa do samodzielnej decyzji w tej kwestii.

Tabela 3

Czy, Pana(i) zdaniem, przerywanie ciąży powinno być:	W jakim stopniu zgadza się Pan(i) lub nie zgadza ze stwierdzeniem, że kobieta - jeśli tak zdecyduje - powinna mieć prawo do aborcji w pierwszych tygodniach ciąży?		
	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć
	w procentach		
- dozwolone bez żadnych ograniczeń	95	2	3
- dozwolone, ale z pewnymi ograniczeniami	80	10	10
- zakazane, ale z pewnymi wyjątkami	26	56	18
- całkowicie zakazane	5	89	6
Trudno powiedzieć	11	25	64

Z analizy danych wynika też, że wśród osób odmawiających kobiecie prawa do decyzji 14% uważa, iż aborcja powinna być dozwolona, ale z pewnymi ograniczeniami, a 51% - że zakazana, ale z pewnymi wyjątkami. Tylko 29% badanych odmawiających kobiecie prawa do decyzji jest zarazem za całkowitym zakazem przerywania ciąży.

WARUNKI DOPUSZCZALNOŚCI PRZERYWANIA CIĄŻY

Zdecydowana większość ankietowanych (nawet nieco większy odsetek niż osób, które akceptują aborcję w ogóle lub w określonej sytuacji) uważa, że przerywanie ciąży powinno być dopuszczalne, gdy zagrożone jest życie matki (85%). Wyraźna większość jest także zdania, że prawo powinno zezwalać na aborcję, gdy zagrożone jest zdrowie matki (77%) lub gdy ciąża jest wynikiem gwałtu, kazirodztwa (73%), a ponadto akceptuje aborcję, gdy wiadomo, że dziecko urodzi się upośledzone (65%).

Około dwóch piątych Polaków uważa, że przerywanie ciąży powinno być legalne, gdy kobieta jest w trudnej sytuacji materialnej (44%) lub w trudnej sytuacji osobistej (38%). Warto zwrócić uwagę, że są to sformułowania bardzo szerokie, obejmujące prawie wszystkie sytuacje. Przeciwników dopuszczalności aborcji, gdy kobieta znajduje się w trudnej sytuacji materialnej, jest tyle samo co zwolenników. Natomiast "trudna sytuacja osobista" nie wydaje się dostatecznym uzasadnieniem aborcji dla prawie połowy badanych - liczebnie przeważają oni nad tymi, którzy dopuszczają aborcję w takiej sytuacji.

Tabela 4

Jak Pan(i) sądzi, czy przerywanie ciąży powinno być dopuszczalne przez prawo, gdy:	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Trudno powiedzieć
	w procentach				
- zagrożone jest życie matki	62	23	4	4	7
- zagrożone jest zdrowie matki	51	26	9	5	9
- ciąża jest wynikiem gwałtu, kazirodztwa	52	21	9	6	12
- wiadomo, że dziecko urodzi się upośledzone	42	23	12	9	14
- kobieta jest w ciężkiej sytuacji materialnej	23	21	26	18	12
- kobieta jest w trudnej sytuacji osobistej	19	19	28	19	14
- kobieta po prostu nie chce mieć dziecka	16	12	23	35	14

Najmniej osób (28%) akceptuje aborcję, gdy kobieta po prostu nie chce mieć dziecka. Chociaż w porównaniu z aprobatą aborcji w innych sytuacjach odsetek badanych przyznających kobiecie prawo do bezwarunkowej decyzji w tej sprawie może wydawać się niewielki, wcale nie jest on mały - to ponad jedna czwarta ogółu badanych (reprezentujących blisko 8 milionów dorosłych Polaków). Warto też zwrócić uwagę, że jest to znacznie większy

odsetek niż tych, którzy uważają, że aborcja powinna być dozwolona bez żadnych ograniczeń (28% wobec 13%). Wydaje się więc, że niektórzy ankietowani z jakichś powodów woleli nie opowiadać się za dopuszczalnością przerywania ciąży bez żadnych ograniczeń.

Opinie na temat warunków dopuszczalności aborcji - podobnie jak odpowiedzi na poprzednie pytania - najsilniej różnicuje religijność i poglądy polityczne badanych. Ponadto im większa jest miejscowość, w której mieszkają ankietowani, tym częściej uważają oni, że aborcja powinna być dopuszczalna w określonych okolicznościach.

Uzyskane dane są zbliżone do wyników sondażu z 1999 roku. Równie często jak trzy lata temu Polacy sądzą, że aborcja powinna być dopuszczalna, gdy zagrożone jest życie matki lub jej zdrowie, a także gdy ciąża jest wynikiem gwałtu, kazirodztwa. Nadal stosunkowo najrzadziej akceptowane jest przerywanie ciąży, gdy kobieta po prostu nie chce mieć dziecka.

Tabela 5

Jak Pan(i) sądzi, czy przerywanie ciąży powinno być dopuszczalne przez prawo, gdy:	Wskaźniki respondentów według terminów badań					
	III 1992		VI 1999		X 2002	
	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie
	w procentach					
- zagrożone jest życie matki	88	6	86	6	85	8
- zagrożone jest zdrowie matki	82	11	77	14	77	14
- ciąża jest wynikiem gwałtu, kazirodztwa	80	10	72	16	73	15
- wiadomo, że dziecko urodzi się upośledzone	71	15	61	24	65	21
- kobieta jest w ciężkiej sytuacji materialnej	47	39	38	47	44	44
- kobieta jest w trudnej sytuacji osobistej	-	-	-	-	38	47
- kobieta po prostu nie chce mieć dziecka	-	-	27	58	28	58
Pominięto „trudno powiedzieć”.						

Wzrosła natomiast akceptacja dopuszczalności aborcji, gdy kobieta jest w ciężkiej sytuacji materialnej oraz gdy wiadomo, że dziecko urodzi się upośledzone. Wydaje się, że w obu wypadkach jest to wpływ złej sytuacji gospodarczej, wysokiego bezrobocia i rosnącej biedy. W tym drugim - zapewne także nagłośnionych przez media w ostatnich miesiącach szczególnie ciężkich przypadków urodzeń dzieci upośledzonych. O trudną sytuację osobistą kobiety nie pytaliśmy wcześniej.

Porównanie tegorocznych danych z wynikami wcześniejszych sondaży pokazuje również, że akceptacja legalizacji aborcji w zależności od określonych warunków jest obecnie mniejsza niż na początku lat dziewięćdziesiątych, gdy sytuacja ekonomiczna była bardzo zła.

Jeśli chodzi o dopuszczalność przerywania ciąży, trzeba podkreślić, że z analiz wynika, iż część badanych, która uważała, że aborcja powinna być *całkowicie zakazana* (bez wyjątków), jednak akceptuje ją w przypadku, gdy zagrożone jest życie matki (27% spośród nich) albo jej zdrowie (15%), gdy wiadomo, że dziecko urodzi się upośledzone (10%) lub gdy ciąża jest wynikiem gwałtu, kazirodztwa (13%).

Wśród respondentów uważających, że przerywanie ciąży powinno być *zakazane, ale z pewnymi są wyjątkami*, aż 89% akceptuje aborcję, gdy zagrożone jest życie matki; 72% - gdy zagrożone jest zdrowie matki; 63% - gdy ciąża jest wynikiem gwałtu lub kazirodztwa; 51% - gdy wiadomo, że dziecko urodzi się upośledzone; 17% - gdy kobieta znajduje się w ciężkiej sytuacji materialnej; 15% - gdy kobieta jest w trudnej sytuacji osobistej. Jak widać, ogólne poparcie dla zakazu aborcji oznacza na pewno tylko brak akceptacji aborcji, gdy kobieta po prostu nie chce mieć dziecka. Natomiast wszystkie inne sytuacje mogą być akceptowane mimo opowiadania się za zakazem - trzeba więc zachować ostrożność w wyciąganiu wniosków na podstawie ogólnikowych deklaracji, nie są one bowiem ani jednoznaczne, ani w pełni wiarygodne³.

Podobnie osoby, które nie zgadzają się ze stwierdzeniem, że kobieta - jeśli tak zdecyduje - powinna mieć prawo do aborcji w pierwszych tygodniach ciąży, akceptują dopuszczalność aborcji także wtedy, gdy kobieta jest w ciężkiej sytuacji materialnej (10% spośród nich), znajduje się w trudnej sytuacji osobistej (9%) lub po prostu nie chce mieć dziecka (5%).

Opracował

Włodzimierz DERCZYŃSKI

³ Nieliczne przypadki rozbieżności tego typu pojawiają się także wśród osób, które aborcję generalnie akceptują.